

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoitteissa on nostettu ansiokkaasti esiin sivistys ja tieteen vapaus. Korkeakoulu yhteisöjen rooli yhteiskunnan elinvoiman ja uudistumisen takaajana on tunnistettu osuvasti.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Lainsäädäntömuutos akateemisen ja tieteen vapauden vahvistamiseksi ei vaikuta kovin tarpeelliselta, sillä yliopistoille on jo taattu tieteen vapaus. Tutkimus- ja opetustyön riippumattomuuden suurimpia esteitä eivät ole lainsäädännölliset tekijät, vaan (lähinnä) täydentävän rahoituksen vahva temaattisesti profiloiva vaikutus.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Koulutuksen rooli maailman paremmaksi muuttamisessa on nostettu hyvin esiin. Yliopistojen perustehtävät, tutkimus ja siihen perustuva korkein opetus, jäävät mainitsematta tavoitteissa, vaikkakin nämä nousevat tieteen vapauden kautta esille edellisessä luvussa. Lupaus maksuttomasta korkeakoulututkinnosta on epätarkka, sillä tekstissä ei täsmennetä, mihin tutkinnolla viitataan. Ehdotamme, että tekstiä tarkennetaan siten, että koko korkeakoulutuksen tutkintopolku tulee näkyviin.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Korkeakoulutukseen pääsemisen sujuvoittaminen on erinomainen päämäärä, ja tätä voidaan tavoitella monin keinoin.

Väylä- ja polkuopintojen yhtenäistämässä on syytä yhtenäistämisen ohella tai jopa sijaan huomioida eri korkeakouluissa kehitetyt paikallisesti toimivat ratkaisut.

Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen sisältöjen lisääminen kysynnän mukaisesti on mielekästä, mutta samalla on huomioitava alat, joissa hakupaine on alhainen, mutta jotka kansallisen osaamisen huoltovarmuuden kannalta ovat aivan kriittisiä (esim. kemia, fysiikka, matematiikka). Näistä aloista on tehtävä houkuttelevia, jotta osaaminen säilyy Suomessa ja että tulevaisuudessa TKI-toiminta ei notkahda osajapulan vuoksi. Osaamisen huoltovarmuus ei voi olla kiinni satunnaisesta maailmantilanteesta, taloussuhdanteista tai edes nuoren ikäluokan koulutuksellisista kiinnostuksista.

Läsnä- ja etäopiskelun periaatteiden yhteinen laatiminen sotii akateemista vapautta vastaan, sillä läsnä- ja etäopetus kuuluvat pedagogisiin ratkaisuihin, jotka on tulkittu kuuluvan tieteen vapauden piiriin. Mikäli tätä vapautta kavennetaan, Vision perusajatus tieteen vapauden turvaamisesta ja jopa vahvistamisesta ei toteudu.

Alakohtaisten tutkintonimikkeiden uudistaminen on selkeä toimi duaalimallin purkamiseksi, kun samaan aikaan arvioidaan uudelleen YAMK-tutkintojen työelämäkokemusvaatimuksen poistamista. AMK-tutkinnot ovat juuri tulleet työnantajille tutuiksi ja nyt järjestelmä puretaan. Tästä seuraa tutkintoja, joiden sisällöt ja osaamisen kriteeristöt ovat toisistaan poikkeavat, mutta nimikkeet samat. Kehityskulkuna on selvästi se, että ammattikorkeakouluista tulee monilla aloilla yliopistojen kumppaneiden sijaan näiden kilpailijoita, mistä seuraa korkeakoulukentän muutoksia, jotka eivät perustu laadun nostamiseen eivätkä kasvata osajien määrää. Tämän kehityskulun epäonnistumisista on kansainvälisiä esimerkkejä (vrt. Iso-Britannia).

Maahanmuuttajien valmentava koulutus on kansallisesti tärkeää hoitaa vastuullisesti ja laadukkaasti, mistä syystä yliopistot ovatkin tässä keskeisiä toimijoita. Tällainen toiminta ei kuulu yliopistojen perustehtäviin ja vaatisin siten erillisen resursoinnin.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoitteissa nousee esiin tutkimuksen vahva kytkeytyminen innovaatioihin, mikä on hyvä huomioida siinä, miten yliopistoja rahoitetaan osana innovaatiojärjestelmää. Samaan aikaan on tärkeää, että tekstissä nostetaan oikeutetusti esiin uutta luova tieteellinen tutkimus kivijalkana.

Korkea osaaminen linkitetään suoraan korkeakoulutettujen määrään, mistä voi syntyä käsitys, että määrälliset tekijät ohittavat laadulliset kriteerit. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrän kasvattaminen ei nosta osaamistasoa. Tämä uhkaa TKI-toimintaa, sillä vain ylemmän tutkinnon ja erityisesti tohtorin tutkinnon tarjoama tutkijakoulutus antaa parhaat valmiudet kasvua rakentavien innovaatioiden kehittämiseen.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituslain mukainen jatkaminen vuoteen 2040 on epäselvästi ilmaistu. Tällä oletettavasti tarkoitetaan sitä, että toimet tulisi saada valmiiksi 2030 mennessä, eli lain voimassaolon aikana, mutta rahoitusta jatkettaisiin 2040 saakka?

Liikkuvuus- ja kansainvälistymisosision konkreettisen sisällön on oltava joustava, jotta monitaustaiset opiskelijat eivät joudu eriarvoiseen asemaan mahdollisten liikkuvuutta vaikeuttavien tekijöiden vuoksi. Lisäksi liikkuvuus tuo mukanaan haasteita opintoaikoihin, joihin on luotava joustavuutta; kyse on arvoalinnasta tavoiteajassa valmistumisen ja kansainvälistymisen välillä. Epäselväksi jää myös se, mitä tutkintotasoa tämä muutos koskisi, eli ulottuisiko vaade myös tohtorinkoulutukseen? Tohtorinkoulutuksessa kansainvälisyys on itseäänselvyys, mutta toteuttamismuodot ovat tarpeen mukaan vaihtelevia, eikä esim. taannoinen ajatus pakollisesta ulkomaanjaksosta kohtelee tutkijoita yhdenvertaisesti. Lisäksi suurin taloudellisin panostuksin tavoiteltava nopeampi valmistumisaika ei mahdollista pakollista ulkomaanjaksoa.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Mikäli erikoistumisella viitataan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erilaisten roolien selkeänä pitämiseen, tavoite on hyvä. Toisaalta vaikuttaa erikoiselta, että yliopistojen rooli uuden tiedon tuottajana vahvistuu, sillä yliopistot ovat nykyiselläänkin uuden tiedon keskeisin lähde. Samaan aikaan yliopistojen rooli TKI-toiminnassa on aivan keskeinen ja tuntuisikin kummalliselta siirtää tämä ammattikorkeakoulujen vastuulle. Tämä muutos ei tukisi maamme elinvoimaisuuden vastuullista ja kestävästä kasvusta, vaan veisi innovaatiolta tieteellisen ja siten luotettavan pohjan.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Yhteistyön edistäminen korkeakoulujen välillä on tärkeää ja mahdollista jo nykyiselläkin lainsäädännöllä ja toimintamalleilla. Koulutustason nostaminen ei ole suora seuraus korkeakoulujärjestelmän uudistamisesta, vaan ennemminkin vaarana on osaamisen kaventuminen ja maantieteellisen epätasa-arvon kasvu. Koulutusvastuusäntelyn uudistaminen jää epäselväksi.

Koska yhteistyökäytäntöjen yhdenmukaistaminen ei tunnista paikallisiin tarpeisiin hioutuneita ja toimiviksi todettuja joustavia toimintamalleja, se uhkaa yhteistyötä, johon kasvutavoitteiden äärellä ei ole varaa.

Digitaalisiin palveluihin ja yhteisiin tietojärjestelmiin liittyvät toimenpiteet jäävät osin epäselviksi. On tärkeää, että mahdollinen keskittäminen ei lisää hallinnollista kuormitusta eikä heikennä korkeakoulujen mahdollisuuksia kehittää omia toimintamallejaan.

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Korkeakoulujen pitkäjänteisen toiminnan tunnistaminen ja tunnustaminen on tärkeä nosto, jota tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen kasvattaminen vähintään neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta tukee kestävästi. Täydentävän rahoituksen merkityksen kasvattaminen uhkaa tieteen vapautta ja siirtää tutkimuksen painotuksia vahvasti soveltavaan suuntaan. Tämä kehitys luo haasteita uutta luovalle ja yliopistojen roolin kannalta merkittävälle uuden tiedon luomiseen tähtäävälle vapaalle tutkimustoiminnalle. Tekstissä jää epäselväksi, mitä rahoituksen monipuolistumisella käytännössä tarkoitetaan, eli viitataanko tällä esim. maksullisen tutkintokoulutuksen laajamittaiseen mahdollistamiseen ja kehittämiseen. Mikäli yksityinen rahoitus ajatellaan tutkintomaksuina, sotii tämä toisaalla visiossa vahvasti esiin tuotuun maksuttoman koulutuksen lupaukseen, ellei jälkimmäistä tarkenneta yhdeksi maksuttomaksi koulutusputkeksi.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Laadun korostaminen niin koulutuksessa kuin tutkimuksessa on tärkeä nosto toimenpiteissä, mutta käytännön toimet korkeakoulujen uudistamisessa ja erikoistumisessa jäävät epäselviksi.

Tutkimuksen ja koulutuksen laadunarvioinnin kehittämisessä tulee varmistaa, etteivät prosessit kuormita yliopistojen henkilöstöä siten, että varsinainen työ kärsii. Tutkimuksen laatua tarkkaillaan nykyisellään paitsi säännöllisin tutkimuksen arvioinnein, myös jatkuvasti tiedeyhteisön julkaisukriteeristöin. Koulutuksen laadun varmistuksessa auditointien ohella jatkuva palaute opiskelijoilta ja työnantajilta tukee korkeakoulujen kehittämistarpeita.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuositusten kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Visiosta puuttuu selkeä ja johdonmukainen linjaus korkeakoulujärjestelmän rakenteesta ja eri sektorien tehtävistä eli sitoutuminen duaalimalliin. Korkeakoulujen erikoistumiseen ja toisiaan täydentävään rooliin viitataan useassa kohdassa, mutta toisaalla nostetaan esiin ammattikorkeakoulujen tutkintoihin liittyvät muutokset, jotka lähtökohtaisesti purkavat erikoistumista. Laadun korostaminen ja moninaisten ratkaisu- ja toimintamallien merkitys olisi syytä nostaa keskiöön. Keskustelusta olisi syytä jättää pois ristiriitaiset kehityssuunnat, jotka uhkaavat osaamisen erikoistumisen takaavaa vakiintunutta toimintamallia.

Lisäksi mm. innovaatiotoimintaa rakentavan perustutkimuksen asema jää kokonaisuudessa liian vähälle huomiolle. Vaikka sen merkitys tunnustetaan, se ei näy riittävästi toimenpiteissä tai rahoituslinjauksissa.

Koulutuksen laadun turvaaminen suhteessa kasvaviin opiskelijamääriin jää myös riittämättömästi käsitellyksi. Nykyiset ohjausmekanismit painottavat määrää, eikä laadulle esitetä riittäviä konkreettisia varmistuskeinoja.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

Tilannekuvaa voi pitää pääosin realistisena ja siinä tunnistetaan keskeiset haasteet, kuten kansainvälisen kilpailun kiristyminen, koulutustason nostotarve sekä T&K-toiminnan vahvistaminen. Lisäksi teksti korostaa osuvasti tieteen vapauden keskeistä merkitystä myös demokratian tulevaisuudelle. Tilannekuva painottaa kuitenkin vahvasti taloudellista kilpailukykyä, TKI-toimintaa ja työelämälähtöisyyttä, mistä välittyy ajatus, että sivistyksen ja tieteen sijaan ratkaisut tulevaisuuden haasteisiin löytyisivät kuitenkin tiedemaailman ulkopuolelta.

Lisäksi tilannekuvassa tunnistetaan koulutuksen laadun merkitys, mutta esitetyt haasteet ja ratkaisusuunnat painottuvat ensisijaisesti määrällisiin tavoitteisiin (opiskelijamäärät, läpäisy, T&K-intensiteetti). Tämä jännite määrän ja laadun välillä tulisi käsitellä selkeämmin. Koulutusvolyymien suuntaaminen nyt tunnistetuille kasvualoille voi osoittautua lyhytjänteiseksi ratkaisuksi, sillä maailman muuttuessa emme tällä kaventamisella kykene varmistamaan laaja-alaista osaamista, jolloin huoltovarmuus heikkenee.

Kansainvälisyyslinjauksessa nousee vahvasti esiin tarve tehdä yhteistyötä samat arvot jakavien toimijoiden kanssa. Tämä on akuutissa maailmantilanteessa ja turvallisuusnäkökulmasta katsottuna varmastikin järkevä tie, mutta tieteessä traditiona on keskustella juuri eri mieltä olevien kanssa, jotta yhteistä ymmärrystä voidaan rakentaa. Tämä on syytä pitää mielessä, kun yhteistyötä rakennetaan pidemmälle tulevaisuuteen.

Korkeakoulujärjestelmän rakenteeseen liittyvät kysymykset, erityisesti yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen työnjako, jäävät myös osin epäselviksi, vaikka samanaikaisesti korostetaan profilointia ja yhteistyön syventämistä. Konsernirakenteiden kaltaiset kalliit rakenteelliset ja hallinnolliset muutokset eivät takaa toiminnallista tehokkuutta ja korkeaa tieteellistä laatua.

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

Vision tavoitteita voi pitää pääosin kannatettavina; sivistyksen, pitkäjänteisyyden, tieteen vapauden ja kasvun nostaminen tukevat maamme taloudellista menestystä, demokratiakehitystä ja kansakunnan laajamittaista hyvinvointia. Valituissa toimenpiteissä on kuitenkin epäselvyyksiä, epätarkkuuksia ja jopa ristiriitaisuuksia. Hankalimmin hahmotettaviksi jäävät visiot duaalimallin tulevaisuudesta, rahoituspohjan moninaisuudesta ja yliopistojen autonomiasta. Yhtäältä yliopistojen

ja ammattikorkeakoulujen työnjako nousee esiin vahvuutena ja vahvistettavana linjana, toisaalta järjestelmää puretaan visiossa muuttamalla ammattikorkeakoulujen tutkintoja siten, että ne muodostuvat päällekkäisiksi yliopistotutkintojen kanssa. Rahoituspohjan monipuolistuminen ja pitkäjänteinen tieteeseen panostaminen eivät ole helposti yhteensovittavia asioita. Tieteen vapaus kärsii vahvasta temaattisesta ohjauksesta. Epäselväksi jää myös, miten rahoituspohjan monipuolistuminen suunnataan eli onko kyse tutkimustoiminnan ohella myös tutkintokoulutuksesta. Visiossa nostetaan taajaan esille tieteen vapaus, mutta toimenpiteissä vapautta kavennetaan erilaisin yhdenmukaistavin prosessein liittyen esim. etä- ja lähiopetuslinjauksiin, tiedolla johtamiseen ja toimintarakenteisiin.

9. Muut kommentit

Turun yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua Visio 2040 -suunnitelmasta.

Sutinen Susanna
Turun yliopisto